

ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ
επιμέλεια: Μαρία Κάππου

Ασκήσεις μετατροπής του μεταφορικού λόγου σε κυριολεξία

Άσκηση: Να ξαναγράψετε τα κειμενικά αποσπάσματα μετατρέποντας τον μεταφορικό λόγο σε κυριολεξία.

Μεταφορικές εκφράσεις	Κυριολεξία
<p>Την εθνική απαίτηση να μην <u>απογυμνωθούν</u> από τον πληθυσμό τους <u>αγροτικές, ορεινές ή άλλες ευαίσθητες</u> περιοχές ή μικρά άγονα και απομακρυσμένα νησιά</p> <p>και του «<u>φρεσκαρίσματος</u>» της ψυχής και του πνεύματος που γίνεται με την αλλαγή κλίματος, περιβάλλοντος, παραστάσεων και εικόνων.</p> <p>Οι παλιότεροι μπορεί να αισθανθούν την <u>επιτάχυνση του ιστορικού γίγνεσθαι</u>, συγκρίνοντας τα νιάτα τους με την ωριμότητά τους</p> <p>Δεν έχουν <u>καμιά εγγύηση</u> για το μέλλον, που το προβλέπουν γεμάτο κινδύνους.</p> <p>Μέσα στον <u>ταραγμένο</u> και γεμάτο κινδύνους σύγχρονο κόσμο πρέπει να <u>οπλίσουμε</u> τα παιδιά μας με την αυτοκυριαρχία</p> <p>Πρέπει να κρατούμε λοιπόν <u>άγρυπνη την προσοχή των νέων ανθρώπων</u>, πρέπει να τους μαθαίνουμε να έχουν «<u>ιδέες</u>».</p> <p>Ο πολιτισμένος άνθρωπος, που ερημώνει με <u>τυφλό βανδαλισμό</u> τον φυσικό του περίγυρο από τον οποίο αντλεί τη διατροφή του,</p> <p>Βλέπουμε τους λαούς της Ευρώπης με μια θαυμάσια ένταση των δυνάμεών τους, που <u>βάσταξε αιώνες και ποτέ δεν πέφτει</u>.</p> <p>Ο λαός που <u>ανοίγει ένα δρόμο</u> δουλεύει για το σύνολο και το σύνολο αφομοιώνει γρήγορα, κάποτε την ίδια στιγμή, τα νέα αποκτήματα</p>	

<p>Επειδή όμως αυτά δεν προσφέρονται βέβαια δωρεάν, αλλά αγοράζονται, και μάλιστα ακριβά, ο <u>συνεχώς ερεθιζόμενος με το δόλωμα των ανέσεων καταναλωτής</u> υποχρεώνεται να διαλέξει έναν από δύο δρόμους, ολέθριους και τους δύο.</p>	
---	--

Άσκηση: Να μετατρέψετε τον μεταφορικό λόγο σε κυριολεξία

1. Θα προκαλέσει άραγε μια βίαιη αφύπνιση.....
2. Στο κατώφλι του 21ου αιώνα.....
3. Όσα, στο στάδιο τούτο, αισθανόμαστε, εγκρίνομε, αποδοκιμάζομε, λέγομε και πράττομε άλλοι τα έχουν αντιληφθεί, κρίνει και καθιερώσει· εμείς τα βρήκαμε έτοιμα και, χωρίς ούτε να τα συζητήσομε ούτε να τα βασανίσομε, τα ντυνόμαστε όπως ένα φόρεμα, ή καλύτερα τα κολλούμε απάνω μας σαν το δέρμα μας που δεν το αποβάλλομε
.....
.....
.....
4. Η πολιτεία πρέπει να κρίνει και να αξιολογεί τους καρπούς και τις εμπειρίες τέτοιων αποτελεσμάτων.....
5. Έπειτα, το σημερινό παιδί έχει λευτερωθεί από τους κληρονομικούς ενδοιασμούς
.....
.....
6. Πρόσεξε πόσο συγκρούονται οι γνώμες των συναδέλφων σου.....
7. Παλαιότερα ο μαθητής περίμενε να φωτιστεί αποκλειστικά και μόνο από το δάσκαλό του.....
8. Και επειδή σήμερα σείεται παντού το κοινωνικό έδαφος από τα προβλήματα που έχουν γεννήσει οι οικονομικές εξελίξεις...
.....
.....
9. Με τη διαφορά ότι, αν δεν ολοκληρωθεί κανείς ως άτομο-κι όλα στην εποχή μας συνωμοτούν γι αυτό-δεν μπορεί να υπερβεί τον ατομικισμό.....
10. Βρισκόμαστε σ' ένα σταυροδρόμι· δεν είμασταν ποτέ απομονωμένοι· μείναμε πάντα ανοιχτοί σ' όλα τα ρεύματα-Ανατολή και Δύση· και τ'αφομοιώναμε θαυμάσια τις ώρες που λειτουργούσαμε σαν εύρωστος οργανισμός.
.....
.....

Άσκηση: Αφού λάβετε υπόψη τη *σημασία* που έχουν οι παρακάτω φράσεις στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου, να σημειώσετε στο τετράδιο σας σε ποιες από αυτές η γλώσσα λειτουργεί **αναφορικά και σε ποιες ποιητικά**. (Πανελλήνιες 2004)

1. ... σήμερα τα παιδιά είναι διαφορετικά.....
2. ... το "κλίμα" του σχολείου έχει αλλάξει.....
3. ... ο μαθητής περίμενε να φωτιστεί από το Δάσκαλο.....
4. ... οι κρουνοί ρέουν μέσα στο σπίτι.....

2. Να γράψετε 5 παραδείγματα από το κείμενο, στα οποία γίνεται χρήση της γλώσσας με την ποιητική της λειτουργία

Η μεγάλη αντοχή του πνευματικού δημιουργού γεννιέται και συντηρείται, κατά κύριο λόγο, από την ψυχή του. Η φλογερή αγάπη προς το έργο του και η πίστη η αδιάσειστη στον προορισμό αυτού του έργου είναι οι μεγάλες πηγές της δύναμης του. Αυτές δεν τον αφήνουν (και στην περίπτωση ακόμη της κλονισμένης υγείας) να λυγίσει. Ο άνθρωπος που αγαπάει και πιστεύει αυτό που κάνει, ζει όρθιος με την ψυχή του. Αυτή τον διατηρεί ακμαίο, νέο, δροσερό. Και επειδή την αγάπη και την πίστη τη βρίσκει μόνο εκείνος που με ορισμένη *πνευματική τοποθέτηση* δίνει περιεχόμενο, πρόγραμμα, νόημα στη ζωή του, και δικαίωση του μόχθου του θεωρεί την εκτέλεση αυτού του προγράμματος (την «πλήρωση του νοήματος» της ζωής), η πνευματική τοποθέτηση είναι, σε τελευταίαν ανάλυση, το στοιχείο που τροφοδοτεί την αντοχή του δημιουργού (απέναντι στη φθορά που φέρνει ο κάματος, αλλά και απέναντι στους κλυδωνισμούς της ζωής, στο φυσικό και στον ηθικό «πόνο»). Ο κοινός άνθρωπος που δεν είναι κατά τον ίδιο τρόπο τοποθετημένος, εύκολα εξαντλείται και καταρρέει όταν χτυπηθεί από ένα ανεπάντεχο δεινό ή όταν η υπέρμετρη δουλειά αρχίσει να φθείρει την υγεία του. Ο πνευματικά τοποθετημένος δημιουργός δεν γκρεμίζεται εύκολα ούτε από τη νόσο, ούτε από τα γερατειά, ούτε από τις απογοητεύσεις και τα πένθη, τα ατυχήματα της ζωής, και όπως ο πολυάσχολος και προκομμένος άνθρωπος δεν «ευκαιρεί», καθώς λέμε, ν' αρρωστήσει, έτσι κι αυτός, με την προσήλωση του στο νόημα που έχει δώσει στη ζωή του, δεν «ευκαιρεί» ούτε τον κόπο να αισθανθεί ούτε τη φθορά — και φτάνει στο τέρμα του βίου σαν τον αθλητή που πέφτει επιτέλους για να αναπαυθεί στη χαρά της νίκης. Κατά βάθος πρόκειται για την πανίσχυρη ψυχική αντοχή ενός εκλεκτού ανθρώπου που συμφωνά με την πνευματική του τοποθέτηση ξέρει να δίνει στα γεγονότα μια δική του σημασία και να τα δαμάζει.

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

Όγκος, συνταγή: να γράψετε στο τετράδιό σας τέσσερις προτάσεις, στις οποίες να χρησιμοποιήσετε τις λέξεις που σας δίνονται, μία φορά με τη μεταφορική και μία με την κυριολεκτική τους σημασία.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4

Να βρείτε τέσσερα παραδείγματα **μεταφορικής χρήσης του λόγου** μέσα από το κείμενο που σας δόθηκε. (Πανελλήνιες 2009)

Υπάρχουν σοβαροί λόγοι να πιστεύουμε πως ο πολιτισμός μας έχει παρεκκλίνει, αν δεν έχει πάρει ολότελα στραβό δρόμο κάτω από την επίδραση σκοτεινών εκμεταλλευτών. Μόνη ελπίδα να διορθωθεί η πορεία του, όσο θα είναι ακόμα καιρός, το βιβλίο. Ο Βολταίρος είχε πει κάποτε πως τον κόσμο τον κυβερνάνε τα βιβλία. Σήμερα πρέπει ένας άλλος λόγος, ακόμα πιο κρίσιμος, να ειπωθεί: Πως ο κόσμος, αν σωθεί, θα το χρωστάει στο βιβλίο. Γιατί αυτό το γκόλφι της ανθρωπιάς έχει τη δύναμη να ξορκίζει τα δαιμόνια, να εξυγιαίνει την ατμόσφαιρα, να οπλίζει τη λυτρωτική φαντασία, να ξυπνάει την αυτογνωσία, ν' ανάβει το μάτι, να στυλώνει το φρόνημα, να ψυχώνει το χέρι. Η μάχη του ανθρώπου δεν θα χαθεί ενόσω θα υπάρχει καταφυγή του Λόγου, το βιβλίο. (Μάϊος 2009)

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....

5

Ποιες είναι οι εκφράσεις του μεταφορικού και εικονοπλαστικού λόγου που χρησιμοποιεί ο αρθρογράφος στην τελευταία παράγραφο του κειμένου και ποια συναισθήματα προκαλούν στον αναγνώστη (Πανελλήνιες 2002)

Είναι βέβαιο πως η Μοριακή Βιολογία και η Γενετική έχουν ανοίξει νέους ορίζοντες στη μελέτη και κατανόηση της λειτουργίας του ανθρώπινου οργανισμού. Αυτό το ταξίδι, το οποίο ξεκίνησε πριν από λίγα σχετικά χρόνια στον άγνωστο και μαγευτικό κόσμο των βιολογικών νοημάτων της ζωής, δεν είναι ούτε εύκολο ούτε γρήγορο. Οι ταξιδιώτες πρέπει να είναι εφοδιασμένοι με υπομονή, με περίσσεια γνώση, με αμφισβήτηση, αλλά προπαντός με ηθική δεοντολογία. Σε κάθε περίπτωση, η Πολιτεία πρέπει να κρίνει και να αξιολογεί τους καρπούς και τις εμπειρίες τέτοιων εγχειρημάτων. Υπάρχουν άραγε γονίδια αθανασίας; θα διαλευκανθούν πλήρως οι μοριακοί μηχανισμοί που διέπουν τη ζωή και τον θάνατο; θα αποδεχθεί, ηθικά, η ανθρωπότητα σε μια τέτοια περίπτωση να παρέμβει; Αποτελεί προσωπική εκτίμηση ότι είναι προτιμότερο να στοχεύεται η ανεύρεση τρόπων βελτίωσης της ποιότητας της καθημερινής ζωής παρά τα επικίνδυνα ταξίδια με γνώμονα την ανθρώπινη ματαιοδοξία. Άλλωστε, όπως και ο ποιητής έχει δηλώσει: ...ηδονικά παντοτινά ζητάμε, μάταια πάντα...

-
-
-
-
-
-

6 Να βρείτε δύο ρήματα που χρησιμοποιούνται μεταφορικά(Εσπερινά, 2010)

Το πνεύμα, αν δεν είναι μοναχικό και απάνθρωπο, και τούτο σπανιότατα συμβαίνει, για να μπορέσει να ανθοφορήσει και να καρποφορήσει χρειάζεται την περιρρέουσα ατμόσφαιρά του, την ενθάρρυνση και τη θαλπωρή. Μια συνομιλία, ανάμεσα σε ανθρώπους που έχουν κάτι να πουν και που κατέχουν τον τρόπο να το πουν, δεν είναι μόνο μια μεγάλη αισθητική χαρά, είναι και μια πολύτιμη συγγυμνασία ψυχής και νου. Μέσα σε τέτοιες συγκεντρώσεις συμβαίνει πολλές φορές ιδέες που θα έμεναν αγέννητες να βρουν μορφή, εκφράσεις της τύχης να αποκτήσουν στερεότητα, ακόμη και έργα σπουδαία να κυοφορηθούν

- 1.....
- 2.....

7

Βασικό, επίσης, χαρακτηριστικό του στοχαστικού δοκιμίου είναι η μεταφορική λειτουργία της γλώσσας. Να καταγράψετε **τρία σχετικά παραδείγματα** από το κείμενο που σας δόθηκε. (Πανελλήνιες 2008)

Βρισκόμαστε σ' ένα σταυροδρόμι δεν ήμασταν ποτέ απομονωμένοι μείναμε πάντα ανοικτοί σ' όλα τα ρεύματα - Ανατολή και Δύση και τ' αφομοιώναμε θαυμάσια τις ώρες που λειτουργούσαμε σαν εύρωστος οργανισμός. [...] Συνταραζόμαστε κι εμείς, δικαιολογημένα ή αδικαιολόγητα, από διαδοχικές κρίσεις, αποκαλυπτικές εφευρέσεις και φόβους, που δεν αφήνουν τον ανθρώπινο νου να ηρεμήσει - σαν την καλαμιά στον κάμπο. Μπροστά σ' αυτά, τι μας μένει για να βαστάξουμε αν απαρνηθούμε τον εαυτό μας; Δε μένω τυφλός στα ψεγάδια μας, αλλά έχω την ιδιοτροπία να πιστεύω στον εαυτό μας. Σας παρακαλώ να με συγκωρήσετε που μνημονεύω εδώ προσωπικές εμπειρίες* δεν έχω άλλο πειραματόζωο από εμένα. Και η προσωπική μου εμπειρία μου δείχνει πως το πράγμα που με βοήθησε, περισσότερο από κάθε άλλο, δεν ήταν οι αφηρημένοι στοχασμοί ενός διανοουμένου, αλλά η πίστη και η προσήλωση μου σ' έναν κόσμο ζωντανών και περασμένων ανθρώπων* στα έργα τους, στις φωνές τους, στο ρυθμό τους, στη δροσιά τους. Αυτός ο κόσμος, όλος μαζί, μου έδωσε το συναίσθημα πως δεν είμαι μια αδέσποτη μονάδα, ένα άκερο στ' αλώνι. Μου έδωσε τη δύναμη να κρατηθώ ανάμεσα στους χαλασμούς που ήταν της μοίρας μου να ιδώ. Κι ακόμη, μ' έκανε να νιώσω, όταν ξαναείδα το χώμα που με γέννησε, πως ο άνθρωπος έχει ρίζες, κι όταν τις κόψουν πονεί, βιολογικά, όπως όταν τον ακρωτηριάσουν

- 1.....
- 2.....
- 3.....

Μεταφορικές εκφράσεις	Κυριολεξία
<p>Την εθνική απαίτηση να μην <u>απογυμνωθούν</u> από τον πληθυσμό τους αγροτικές, ορεινές ή άλλες <u>ευαίσθητες</u> περιοχές ή μικρά άγονα και απομακρυσμένα νησιά</p> <p>και του «<u>φρεσκαρίσματος</u>» της ψυχής και του πνεύματος που γίνεται με την αλλαγή κλίματος, περιβάλλοντος, παραστάσεων και εικόνων.</p> <p>Οι παλιότεροι μπορεί να αισθανθούν την <u>επιτάχυνση του ιστορικού γίνεσθαι</u>, συγκρίνοντας τα νιάτα τους με την ωριμότητά τους</p> <p>Δεν έχουν <u>καμιά εγγύηση</u> για το μέλλον, που το προβλέπουν γεμάτο κινδύνους.</p> <p>Μέσα στον <u>ταραγμένο</u> και γεμάτο κινδύνους σύγχρονο κόσμο πρέπει να <u>οπλίσουμε</u> τα παιδιά μας με την αυτοκυριαρχία</p> <p>Πρέπει να κρατούμε λοιπόν <u>άγρυπνη την προσοχή των νέων ανθρώπων</u>, πρέπει να τους μαθαίνουμε να έχουν <u>«ιδέες»</u>.</p> <p>Ο πολιτισμένος άνθρωπος, που ερημώνει με <u>τυφλό βανδαλισμό</u> τον φυσικό του περίγυρο από τον οποίο αντλεί τη διατροφή του,</p> <p>Βλέπουμε τους λαούς της Ευρώπης με μια θαυμάσια ένταση των δυνάμεών τους, που <u>βάσταξε αιώνες και ποτέ δεν πέφτει</u>.</p> <p>Ο λαός που <u>ανοίγει ένα δρόμο</u> δουλεύει για το σύνολο και το σύνολο αφομοιώνει γρήγορα, κάποτε την ίδια στιγμή, τα νέα αποκτήματα</p> <p>Επειδή όμως αυτά δεν προσφέρονται βέβαια δωρεάν, αλλά αγοράζονται, και μάλιστα ακριβά, ο <u>συνεχώς ερεθιζόμενος με το δόλωμα των ανέσεων</u> καταναλωτής υποχρεώνεται να διαλέξει έναν από δύο δρόμους, ολέθριους και τους δύο.</p>	<p>Επιβάλλεται η παραμονή του πληθυσμού σε άγονες και απομακρυσμένες περιοχές.</p> <p>Η αλλαγή του κλίματος και του περιβάλλοντος συμβάλλει στην ψυχική και πνευματική ανανέωση</p> <p>Οι προηγούμενη γενιά αισθάνεται εντονότερα τις ραγδαίες ιστορικές μεταβολές</p> <p>Οι άνθρωποι αισθάνονται ανασφάλεια και φόβο για ένα επικίνδυνο μέλλον.</p> <p>Η αυτοκυριαρχία αποτελεί βασικό εφόδιο των νέων προκειμένου να αντιμετωπίσουν τους κινδύνους της σύγχρονης εποχής.</p> <p>Οφείλουμε να καλλιεργούμε στους νέους την αρετή της επαγρύπνησης και της πνευματικής δημιουργικότητας.</p> <p>Ο άνθρωπος με άλογη βία καταστρέφει το φυσικό περιβάλλον.</p> <p>Οι λαοί της Ευρώπης εκδηλώνουν μια αμείωτη ένταση των δυνάμεών τους.</p> <p>Οι πρωτοπόροι λαοί ευεργετούν όλους τους λαούς με τις κατακτήσεις τους .</p> <p>Οι καταναλωτές επειδή ενδίδουν στις καταναλωτικές τους επιθυμίες για ανέσεις καταλήγουν ...</p>